

Binnen de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit hebben de onderstaande fracties de behoefte vragen en opmerkingen voor te leggen aan de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de Minister voor Medische Zorg over de brief inzake de integrale risicoanalyse pluimveevleesketen van 28 maart 2018 (Kamerstuk 26 991, nr. 521).

De voorzitter van de commissie,
Kuiken

De Griffier van de commissie,
Haveman-Schüssel

Inhoudsopgave

I.	Vragen en opmerkingen vanuit de fracties	2
	Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie	2
	Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie	6
	Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie	10
	Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie	11
	Vragen en opmerkingen van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie	13
II.	Antwoord / Reactie van de Minister	18

I. Vragen en opmerkingen vanuit de fracties

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de integrale risicoanalyse pluimveevleesketen (IRA) en de begeleidende brief en hebben naar aanleiding hiervan nog een aantal kritische vragen.

In zijn algemeenheid zouden de leden van de VVD-fractie graag willen weten hoe deze risicoanalyse tot stand is gekomen. Betreft het een opsomming van (mogelijk denkbare) risico's? Zo ja, op basis van welke informatie is deze opsomming tot stand gekomen? In hoeverre is deze risicoanalyse gebaseerd op aangetoonde tekortkomingen? Kan de Minister in dat geval een overzicht geven hoeveel pluimveehouderijen (in aantal en procentueel) in de afgelopen vijf jaar bezocht zijn (overzicht uitsplitsing per jaar en per categorie bedrijf)? Op basis van welke informatie zijn deze bedrijven bezocht? Hoe heeft de controle plaatsgevonden? Was er sprake van een incidentele controle of structurele controle? Indien de tekortkomingen zijn aangetoond, waar kunnen de leden van de VVD-fractie dit teruglezen, onderbouwd met feiten en cijfers?

Het Bureau Risicobeoordeling & onderzoek (bureau) van de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit (NVWA) heeft de risicobeoordeling uitgevoerd binnen de kaders van de wet. Heeft de Raad van advies zoals omschreven in de Wet onafhankelijke risicobeoordeling Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, haar advies uitgebracht waarop zij erop toezien dat risicobeoordelingen, onderzoeken en daarmee verbonden adviezen als bedoeld in artikel 2 op onafhankelijke wijze tot stand zijn gekomen en het bewaken van de wetenschappelijke kwaliteit van risicobeoordelingen? Is dit advies openbaar? Zo ja, wilt u dit advies delen met de Kamer?

Afgaande op de titel van het rapport mag er vanuit gegaan worden dat het alleen een onderzoek in de pluimveevleesketen betreft. Dus vragen de leden van de VVD-fractie waarom de IRA vooral ingaat op de pluimveevleesketen, maar tegelijkertijd uitstapjes maakt naar de eierketen.

Wat wordt in de inleidende woorden bedoeld met een «level playing field»? Welke rol ziet de NVWA voor zichzelf bij een «level playing field»? Kan de Minister aangeven wat een gezamenlijke aanpak betekent? Wordt hiermee in gezamenlijkheid bedoeld met de pluimveeketen? Zo ja, op welke manier gaat de NVWA deze rol invullen? In de afgelopen periode is er veel informatie gevraagd vanuit de sector om haar verantwoordelijkheid te kunnen nemen. Deze informatie blijft vaak (lang) achterwege. Kan de Minister aangeven wat zij het belang vindt van een goede communicatie? Deelt de Minister de mening van de leden van de VVD-fractie dat een tijdige communicatie er voor kan zorgen dat een incident adequaat kan worden aangepakt? Zo nee, waarom niet? In het

vervolg van deze inbreng stellen de leden van de VVD-fractie nog enkele vragen over het delen van informatie in specifieke gevallen. Graag ontvangen deze leden op die punten een uitgebreide reactie.

Kan de Minister aangeven op welke manier het overleg en de afstemming tussen NVWA en Integrale Keten Beheersing (IKB) kip plaatsvindt?

De risicoanalyse geeft een beeld van de risico's die zich in de keten kunnen voordoen. En op basis van deze risicoanalyse gaat de NVWA haar toezicht en handhaving aanscherpen. Is de Minister van mening dat op basis van risico's verregaande besluiten genomen kunnen worden? Is de Minister van mening dat dit een logische volgorde is? In hoeverre is er een verband gelegd tussen de risico's en de geconstateerde tekortkomingen? Kan de Minister een overzicht geven van risico versus aantal geconstateerde tekortkomingen?

Over de nadere invulling zullen op korte termijn afspraken met elkaar gemaakt worden, zo valt in de begeleidende brief te lezen. Treedt de Minister hierover met de sector in gesprek? Wanneer wordt duidelijk hoe deze afspraken worden ingevuld?

Op bladzijde 9 van de IRA lezen de leden van de VVD-fractie dat de risicobeheersing beter moet. Kan de Minister een uitgebreide toelichting geven waarom zij van mening is dat de risicobeheersing beter moet? Kan zij dit ook in het licht zien van de verschillende procedures die in de afgelopen periode aanhangig zijn geweest bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven (CBb)? Kan de Minister meer specifiek ingaan op de casus van verontreiniging van karkassen? Kan de Minister aangeven of de NVWA in deze handhaaft conform de Europese regelgeving of dat zij hierin verder gaat en hoe dit is opgenomen in de voorliggende risico-analyse?

Kan de Minister toelichten waarom zij van mening is dat er een beperkte beheersing van risico's betreffende dierwelzijn, voedselveiligheid en diergezondheid is (bladzijde 11)? Op basis van welke informatie kan de Minister dit stellen? Waar kan de onderliggende (cijfermatige) informatie gevonden worden?

Kan de Minister aangeven wat zij bedoelt met een beperkt zelfreinigend vermogen?

Op bladzijde 11 wordt gesproken over voedsel fraude. Kan de Minister aangeven hoeveel incidenten er hebben plaatsgevonden en wanneer? Klopt het dat er in het verleden één incident heeft plaatsgevonden waarbij kippenvlees als kalkoenvlees is verkocht? Klopt het dat Nederland geen kalkoenslachterijen kent? Heeft onderzoek uitgewezen dat dit incident ook daadwerkelijk in Nederland heeft plaatsgevonden? Welke andere incidenten zijn geconstateerd?

Kan de Minister aangeven wat de onderbouwing is bij het gebruik van het voorbeeld «bestrijding bloedluis»? Klopt het dat bloedluis over het algemeen niet voorkomt in de pluimveevleesketen? Waarom wordt het hier wel naar voren gebracht?

Op een aantal plaatsen wordt verwezen naar risico's omtrent het gebruik van antibiotica. Kan de Minister aangeven op basis van welke informatie dit gesteld kan worden? Hoeveel controles hebben plaats gevonden op het (illegale) gebruik van antibiotica? Hoeveel overtredingen zijn er de afgelopen vijf jaar geconstateerd?

Als een van de risico's worden de microbiologische risico's van Campylobacter en Salmonella geduid. Kan de Minister aangeven waarom alleen de Nederlandse pluimveesector op dit risico wordt beoordeeld? En niet zoals uit het advies van bureau blijkt het in het buitenland gekweekt en geslacht pluimveevlees?

Op bladzijde 12 gaat de IRA in op het huidige productiesysteem. Is de Minister het met de leden van de VVD -fractie eens dat er bij de aanpak van fraude niet gekeken dient te worden naar een productiesysteem (wat volgens de Europese en nationale wetgeving is toegestaan!) maar naar de

daadwerkelijke risico's die er zijn voor volksgezondheid, voedselveiligheid, diergezondheid en dierenwelzijn?

Op bladzijde 13 wordt gesteld dat meerdere ketenschakels, «de goeden niet te na gesproken», alleen bereid zijn de wet- en regelgeving na te leven onder gerichte handhavingsdruk. Kan de Minister een uitgebreide toelichting geven op deze constatering? Op basis van welke informatie wordt gekomen tot deze constatering? En kan zij deze constatering ook in verband brengen met de recent gevoerde procedures waar het bedrijfsleven in het gelijk is gesteld?

Op bladzijde 13 gaat bureau in op de voetzollaesies en stelt voor om de eisen aan te scherpen. Deelt de Minister deze zienswijze dat de eisen moeten worden aangescherpt? Op basis van welke wetenschappelijke analyse deelt de Minister deze zienswijze? Is er op Europees niveau sprake van aanscherping van deze wetgeving?

Kan de Minister aangeven hoe de Nederlandse pluimveevleessector scoort op het gebied van voetzollaesies in vergelijking met omliggende landen? Worden bij de risicoanalyse ook de acties en projecten en onderzoeken van de sector meegewogen? Zo ja, op welke wijze? Zo nee, waarom niet?

Op bladzijde 13/14 wordt ingegaan op antibiotica gerelateerde risico's. Is de Minister het met de leden van de VVD-fractie eens dat illegaal gebruik van antibiotica keihard moet worden aangepakt? Kan de Minister de constatering over het illegaal gebruik van antibiotica van de Inlichtingen- en Opsporingsdienst van de NVWA (NVWA-IOD) onderbouwen? Welke verschijningsvormen heeft de Minister geconstateerd? Kan zij aangeven of een verentest een 100 procent betrouwbare uitslag geeft op het (illegaal) gebruik van antibiotica? Hoeveel bedrijven zijn de afgelopen vijf jaar gecontroleerd? Wat is het beeld van deze controles? Hoeveel overtredingen zijn er geconstateerd waarbij er ook daadwerkelijk is opgetreden? Wat is de strafmaat voor deze overtreding? Kan de Minister aangeven of en hoe de aanvoer van illegale antibiotica onderdeel is van het controlesysteem en risicobeoordeling?

Op bladzijde 31 wordt nader ingegaan op de naleving 2015–2016 voor wat betreft mogelijk illegaal antibioticagebruik. Kan de Minister aangeven wat de uitkomst van het (strafrechtelijk) onderzoek is geweest? Deelt de Minister de mening van de leden van de VVD-fractie dat het belangrijk is om de resultaten van het onderzoek naar illegaal antibioticagebruik (of andere fraude) te communiceren zodat de sector, de IKB Kip en andere relevante partijen hun verantwoordelijkheid kunnen nemen waar de IRA ook meerdere keren op wijst in haar rapport? Zo ja, waarom gebeurt dat niet of pas zo laat (over de naleving 2015–2016 is nog geen informatie uitgewisseld met de sector)? Zo nee, waarom wil de Minister deze informatie na het afronden van het onderzoek niet delen?

Op bladzijde 15 wordt gesproken over een nadere analyse van het huidige verdienmodel. Is de Minister het met de leden van de VVD-fractie eens dat dit wel erg suggestief is? Zo nee, waarom niet?

Op bladzijde 16 is een overzicht opgenomen met feiten en cijfers pluimveevleesketen. Uit het overzicht komt niet naar voren hoeveel dieren die in Nederland geslacht worden ook in Nederland gehouden zijn. Kan de Minister een uitsplitsing maken? En kan de Minister aangeven dat er een kans is dat dieren die in andere landen gehouden zijn ook onder andere omstandigheden gehouden kunnen zijn? Wat kan daar de invloed van zijn op de risicobeoordeling, daar bureau aangeeft dat de risico's voor dierenwelzijn vooral geduid zijn in de boerderijfase? Is deze informatie en de uitslagen van de monsters over de afgelopen jaren bijgehouden naar herkomst van het land waar het dier gehouden is? Zo ja, kan de Minister deze informatie delen? Zo nee, hoe kan de conclusie dan getrokken worden dat de risico's in Nederland plaatsvinden?

Op bladzijde 19 constateert het IRA-rapport dat «het hoogste percentage sterfte bij aankomst» wordt geconstateerd bij dieren afkomstig uit andere landen. Is de Minister het met de leden van de VVD-fractie eens dat deze conclusie in de verdere risicoanalyse onvoldoende aandacht krijgt? En dat dit een vertroebeld beeld geeft naar de pluimveevleesbedrijven in Nederland?

Waarom is ook hier niet het onderscheid aangebracht tussen dieren in Nederland gehouden en dieren buiten Nederland? Wat vindt de Minister van het feit dat hiermee een negatief beeld wordt neergezet richting de Nederlandse houders van pluimvee? Hoe gaat de Minister dit herstellen? Kan de Minister aangeven hoe lang de informatie/resultaten van het chemische onderzoek in de pluimveevleesketen slecht toegankelijk zijn en daarmee niet bruikbaar zijn voor de NVWA? Welke informatie ontbreekt in de rapportage aan de European Food Safety Authority (EFSA)? Welke risico's hadden voorkomen kunnen worden als deze informatie op orde zou zijn geweest? Wanneer en op welke wijze gaat de Minister dit herstellen?

Op bladzijde 20 stelt bureau dat de gemiddelde cumulatieve sterfte relatief hoog is maar dat deze binnen de EU-norm ligt. Kan de Minister aangeven hoe de leden «relatief hoog» moeten lezen en relatief ten opzichte van welk getal of bevinding?

Kan de Minister aangeven hoe vaak de snavels nog gebrand worden? Klopt het dat dit verboden is en niet meer plaatsvindt? Klopt het dat de infraroodbehandeling bij eendagskuikens van toepassing is op leghennen en niet op vleeskuikens? Kan de Minister aangeven waarom dit dan toch onderdeel is van de pluimveevleesketenanalyse?

In het rapport wordt gesproken over beperkte waterversprekking en het dorst hebben van dieren. Is dit wetenschappelijk vastgesteld? Klopt het dat deze dieren een krop hebben waarbij zij gedurende de dag nog water en voer tot zich kunnen nemen?

Kan de Minister aangeven hoeveel signalen van fraude er ontvangen zijn (bladzijde 21)? Hoeveel van deze tientallen signalen in de periode 2010–2016 zijn onderzocht en hebben daadwerkelijk tot een veroordeling geleid? Kan de Minister een overzicht geven naar de ernst van de situatie? Op bladzijde 24 wordt aangegeven dat de beperkte strafbaarstelling in de Warenwet tot problemen leidt. Kan de Minister aangeven wanneer de strafbaarstelling in de Warenwet voor het laatst is aangepast? Is de Minister het met de opstellers van de IRA eens dat de strafbaarstelling in de Warenwet te beperkt is?

Kan de Minister kwantificeren wat zij op bladzijde 35 bedoelt met «vaak»? Afgelopen jaar heeft de fipronilaffaire tot veel onrust, leed en schade geleid. Kan de Minister aangeven hoe de risico's en daadwerkelijke bevindingen die op basis van risicogericht toezicht worden geconstateerd worden gedeeld met de sector zodat zij tijdig kunnen anticiperen om erger te voorkomen? Hoe is dit geborgd als uitvloeisel van deze IRA rapportage?

Kan de Minister de bronvermeldingen op bladzijden 29 en 30 delen?

Kan de Minister nadere informatie geven over het onderzoek en de uitkomsten van het onderzoek door de NVWA (2015–2016) met betrekking tot de slechte naleving Salmonella (op bladzijde 21)? Klopt het dat de ketenpartners nog op deze analyse wachten om zelf ook maatregelen te kunnen nemen? Is de Minister het met de leden van de VVD-fractie eens dat het delen van deze informatie belangrijk is om vanuit de ketenpartners ook preciezere invulling te kunnen geven aan hun verantwoordelijkheid waar de NVWA ook op wijst?

Op bladzijde 32 valt te lezen dat bij 19 procent van de bedrijven ernstige of herhaalde of veel tekortkomingen plaatsvinden. Klopt het dat dit nog steeds over het jaartal 2015–2016 gaat? Zo nee, over welke periode dan wel? Hoeveel bedrijven betreft het hier? Kan de Minister aangeven of deze bedrijven veroordeeld of gesanctioneerd zijn? Zo nee, waarom niet?

Is de Minister het met de leden van de VVD-fractie eens dat de bewustwording van ondernemers gestimuleerd kan worden door duidelijke en eenduidig uit te leggen communicatie? Op welke manier wordt hier vorm en inhoud aan gegeven?

Kan de Minister aangeven waarom de risico's van de import van pluimveevlees niet zijn meegenomen? Het betreft hier een zeer grote hoeveelheid pluimveevlees wat elders in de wereld wordt gekweekt. Op welke manier worden de risico's inzake voedselveiligheid in beeld gebracht? Hoeveel controles hebben de afgelopen vijf jaar plaatsgevonden op partijen pluimveevlees uit andere landen? Hoeveel pluimveevlees is er procentueel gecontroleerd?

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben kennisgenomen van de integrale risicoanalyse pluimveevleesketen. Hierover hebben deze leden nog vragen.

Ten algemene hebben de leden van de CDA-fractie vragen over de werkwijze en de gebruikte gegevens. Deze leden zijn van mening dat er een verantwoord en éénduidig kader moet zijn voor risicoanalyses. Heeft de NVWA een theoretisch kader en een methodiek uitgewerkt zoals de Inspectie voor de Leefomgeving en Transport (ILT) heeft gedaan in haar ILT-brede risicoanalyse (Kamerstuk 34 550-XII, nr. 80, bijlage blz. 9–14), zo vragen zij. Zo ja, kan de Kamer hierover geïnformeerd worden? Zo nee, waarom niet? De ILT heeft haar verschillende domeinen gevraagd naar gegevens over frequentie, effect en schade van ongewenste gebeurtenissen. Daarnaast heeft de ILT gekeken naar openbare externe bronnen, zoals die van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), Nederlands Lucht- en Ruimtevaartlaboratorium (NLR) en Stichting Wetenschappelijk Onderzoek Verkeersveiligheid (SWOV). In de integrale risicoanalyse pluimveevleesketen is gebruik gemaakt van «internationale wetenschappelijke literatuur», welke bron niet is gebruikt in de brede risicoanalyse van het ILT en tevens niet in de risicoanalyse van de NVWA voor de zuivelketen. Waarom is «internationale wetenschappelijke literatuur» wel gebruikt bij de integrale risicoanalyse voor de pluimveeketen, zo vragen de leden van de CDA-fractie. Waarom wordt voor de IRA pluimveevleesketen een andere werkwijze toegepast dan voor die van de zuivelketen? In hoeverre geeft internationale literatuur een op feiten gebaseerd beeld van de Nederlandse pluimveevleesketen? De ILT hanteert de werkwijze waarbij de verzamelde gegevens in verschillende categorieën worden gerangschikt. Heeft de NVWA een soortgelijke rangschikking gemaakt van gegevens, zo vragen deze leden. Zo ja, waar staat dat beschreven? Zo nee, waarom niet? In beide IRA's (zuivelketen en pluimveevleesketen) van de NVWA zijn er bevindingen of thema's, maar de leden van de CDA-fractie missen een overzicht van de verschillende risico's bij de verschillende activiteiten in de keten en welke overtredingen ten aanzien van die risico's en handelingen zijn vastgesteld. Deze leden denken eveneens dat een meer gestructureerde berekening van risico's (voor voedselveiligheid, economische schade, dierenwelzijn, etc.), een kwantificatie en niet alleen een kwalificatie, mogelijk is zoals in de risicoanalyse van het ILT is gedaan. Welke mogelijkheden ziet de Minister hiervoor? Daarnaast is het van belang om risico's en vastgestelde overtredingen aan elkaar te koppelen, want risico's zijn er immers overal en nu worden risico's veelal gepresenteerd als conclusies. Hoe kijkt de Minister daarnaar? De leden van de CDA-fractie constateren dat de NVWA-IOD als bron bijvoorbeeld een document «Uitgelegde hennen op transport! Hou het kort!» gebruikt. In hoeverre is zo'n document wetenschappelijk onderbouwd c.q. als onafhankelijke bron bruikbaar? Gezien er

nog voor diverse ketens IRA's moeten worden uitgevoerd en in de toekomst IRA's zullen worden geactualiseerd is een structureel theoretisch kader en daaruit voortkomende werkwijze van groot belang. Welke mogelijkheden ziet de Minister om dit te verbeteren, zo vragen deze leden.

De Minister geeft aan dat op basis van het plan van aanpak «NVWA 2020» voor alle relevante productieketens de risico's voor de voedselveiligheid, dierenwelzijn en diergezondheid in kaart gebracht worden door middel van een IRA. Kan de Minister aangeven wat de precieze planning is van de nog komende IRA's, zo vragen de leden van de CDA-fractie. In de inleiding van het Regeerakkoord 2017–2021 staat: «We willen verantwoordelijkheid nemen en vooruit komen in de beste traditie die ons land rijk is: in Nederland trekken we samen op als het erop aankomt en gaan we niet tegenover elkaar staan. We zijn vóór verschillen, maar tegen tegenstellingen. Met die energie willen we samenwerken met alle partners om dit prachtige land nog beter te maken voor iedereen.» In de brief geeft de Minister aan dat «Op verzoek van de sector (...) een bestuurlijk overleg met de Minister van LNV [heeft] plaatsgevonden». Waarom moest de sector daarom zelf verzoeken, zo vragen deze leden.

De Minister geeft aan dat de NVWA vanuit het toezichtperspectief een beeld schetst met de IRA. Kan de Minister aan de leden van de CDA-fractie verduidelijken of de IRA en het onderliggende advies en fraudebeeld een opsomming van alle mogelijk denkbare risico's is of van aangetoonde (grootschalige) tekortkomingen? De leden van de CDA-fractie stellen vast dat wat betreft de risicoanalyse voor de pluimveevleesketen, ook gekeken wordt naar de handel en de eiersector. Waarom is dat? Wat zeggen deze gegevens over de pluimveevleesketen? De IRA is gebaseerd op informatie vanuit het toezicht van de NVWA in de periode 2014–2017 en op basis van informatie vanuit de IOD in de periode 2010-januari 2017. Waarom is gekozen voor verschillende tijdsperiodes? Onderkent de Minister dat het mogelijk is dat risico's gebaseerd kunnen zijn op achterhaalde incidenten, zo vragen deze leden.

Met de Minister zijn de leden van de CDA-fractie het onder andere eens dat de Nederlandse pluimveesector wereldwijd een goede naam heeft en dat het van groot belang is dat het voor iedere partij in de keten mogelijk is een eerlijke prijs te ontvangen voor zijn dienst of product. Indachtig deze inzet: hoe kijkt de Minister aan tegen het bericht dat arbeiders op Thaise kippenbedrijven grof worden uitgebuit en veel vlees naar Europa gaat?¹ Kan de Minister aangeven of vlees c.q. producten van Thaise kippenbedrijven ook in Nederland worden gekocht door consumenten? Zo ja, waar kan dit gekocht worden en in welke (samengestelde) producten zit het Thaise pluimveevlees? Kan de Minister aangeven hoe de consument een rol kan spelen als het gaat om voedselveiligheid en dierenwelzijn van bijvoorbeeld deze Thaise kipproducten? Is bij de totstandkoming van IRA ook gekeken naar en onderscheid gemaakt met buitenlandse herkomst van pluimveevlees of producten? De leden van de CDA-fractie maken zich zorgen over de werkwijze van bureau binnen de NVWA en in hoeverre hun analyses de inzichten van inspecteurs en de praktijk weergeven. Hoe is de input van de inspecteurs meegenomen in analyses en hoe is dat geborgd? Is het de gangbare werkwijze dat adviezen van bureau, zonder tussenkomst van beleid, binnen de NVWA worden doorgevoerd? Is dat wenselijk?

In de managementreactie van de inspecteur-generaal NVWA in de IRA wordt geconstateerd dat de risico's van chemische stoffen in de pluimveevleesketen «zeer klein zijn». Kunnen de leden van de CDA-fractie hieruit concluderen dat de fipronilaffaire geen onderdeel van de IRA heeft uitgemaakt? Zo ja, waarom niet? Ook lezen deze leden dat de inspecteur-

¹ <https://www.telegraaf.nl/nieuws/1973383/arbeiders-op-thaise-kippenbedrijven-grof-uitgebuit>

generaal «een stevige, gezamenlijke aanpak waarin ketenpartijen, maar ook beleid en toezicht nadrukkelijk hun rol pakken» voorstaat. Hoe gaat concreet uitvoering gegeven worden aan de conclusies van de inspecteur-generaal? Hoort hier ook verdergaand informatie delen vanuit de NVWA richting de sector bij, zo vragen deze leden. De leden van de CDA-fractie hebben vernomen dat de NVWA op basis van privacywetgeving of andere juridische belemmeringen weinig concrete informatie met de sector deelt. Is dit niet meer delen of verminderd delen van informatie tevens het gevolg van het opheffen van de productschappen? Zo nee, waarvan is dit dan het gevolg? In de managementreactie staat verder dat IKB Kip door de ketenpartijen tot dusver onvoldoende in positie is gebracht. Wat wordt hier precies mee bedoeld? Is deze constatering ook met onderbouwing gedeeld met de sector? Zo ja, wanneer en wat was hun reactie? Verder wordt aangegeven dat de NVWA een aantal lopende activiteiten doorzet, zoals focus op minimalisering van verontreiniging van karkassen. Recent heeft het CBb uitspraken hierover gedaan. In hoeverre worden deze uitspraken meegenomen in beleidsregels vanuit de Minister richting de NVWA? En wat betekenen deze uitspraken voor de genoemde focus? In hoofdstuk 1 en op andere plekken wordt gesproken over «met de kennis van nu». De IRA is gebaseerd op informatie vanuit toezicht van de NVWA in de periode 2014–2017 en op basis van informatie vanuit de IOD in de periode 2010-januari 2017. Kunnen de leden van de CDA-fractie dan concluderen dat het jaar 2017 (na januari) niet in de rapportages is meegenomen? In hoofdstuk 1.2 worden kenmerken van de pluimveevleesketen geschetst en de nadruk wordt gelegd op een beperkt zelfreinigend vermogen van de keten en als risicogebied voedsel fraude. Zouden deze leden hier concrete casussen (eventueel vertrouwelijk) van kunnen krijgen? Tijdens werkbezoeken en gesprekken is het deze leden juist duidelijk geworden dat door strakke samenwerking in de keten het juist een prikkel is voor de wederzijdse belangen om het goed te doen. Onder het kopje Kennis- en informatiepositie NVWA wordt gesteld dat veel data beschikbaar zijn. Kan de Minister aangeven wat zij concreet gaat doen aan verder ontsluiting, bundeling en integratie van deze private en publieke data, zo vragen de leden van de CDA-fractie. Hoe wordt de sector daarbij betrokken? Is het mogelijk om de sector en haar kennis- en informatiepositie te verbeteren mogelijk gebruikmakend van Algemeen Verbind Verklaren (AVV), zo vragen deze leden. De leden van de CDA-fractie hebben tijdens werkbezoeken en gesprekken begrepen dat datadeling over en weer door privacywet- en regelgeving wordt bemoeilijkt. Klopt dat en kunnen er gesprekken gevoerd worden over wat wel mogelijk is en hoe? In hoofdstuk 1.3 valt het de leden van de CDA-fractie op dat bureau voorstelt om de eisen rondom voetzoollaesies verder aan te scherpen. Kan de Minister uitgebreid toelichten wat de Europese eisen daaromtrent zijn, hoe deze in Nederland zijn vertaald en hoe de Nederlandse regels en eventuele aanscherping zich verhouden tot een Europees gelijk speelveld, zo vragen de leden van de CDA-fractie. Kan de Minister ook aangegeven hoe Nederland het doet ten opzichte van andere EU-landen? Onder punt 6 wordt aandacht gevraagd voor «Nadere analyse van het huidige verdienmodel (kostprijs gedreven) en duiding van de impact hiervan op niet-naleving en fraude binnen de pluimveevleesketen». De leden van de CDA-fractie ervaren deze zin als suggestief. Nergens wordt onderbouwd dat dit in Nederland het geval zou zijn. In Nederland zijn primaire bedrijven juist vrijwel allemaal familie- en gezinsbedrijven en wordt in Nederland op kwaliteit uitbetaald. Daarnaast is er in het bedrijfsleven altijd aandacht voor de kost- en opbrengstprijzen. Vindt de Minister de duiding van de NVWA eveneens suggestief? Zo nee, waarom niet? In hoofdstuk 1 staat een tabel met feiten en cijfers pluimveesector. Kan de Minister aangeven hoeveel van het aantal slachtingen in Nederland gehouden dieren betreft?

In hoofdstuk 2.2 punt 14 wordt geconstateerd dat het hoogste percentage overschrijding «sterfte bij aankomst» wordt geconstateerd bij koppels dieren afkomstig uit andere landen. Worden deze statische gegevens met betrekking tot import verwerkt bij de resultaten van de in Nederland gehouden dieren, zo vragen de leden van de CDA-fractie. Zo nee, waar kunnen deze leden de onderscheiden gegevens vinden?

Onder punt 16 wordt gesproken over een relatief hoog gemiddelde cumulatieve sterfte van vleeskuikens. Maar ook wordt aangegeven dat de sterfte binnen de Europese norm ligt. Deze leden vragen hoe de sterfte zich verhoudt ten opzichte van de norm en andere lidstaten?

Onder punt 18 wordt gesteld dat bij ander pluimvee voetzollaesies een serieus probleem vormen. Kan de Minister voorbeelden en een nadere onderbouwing van deze bewering geven? Bij punt 20 wordt gesproken over dorst bij vleeskuiken-ouderdieren. Kan de Minister aangeven op basis van welk wetenschappelijk onderzoek dit is vastgesteld, want is het niet zo dat deze dieren een krop hebben waar voedsel tijdelijk wordt opgeslagen?

In punt 23 van de IRA wordt een systeem geschetst waarbij pluimvee kneuzingen, breuken etc. kunnen oplopen bij het kantelen. Een werkwijze die dit letsel tot gevolg zou hebben vinden de leden van de CDA-fractie niet aanvaardbaar. In hoeverre is dit gebaseerd op vastgesteld letsel en welke normen zijn met de sector afgesproken, zo vragen de leden van de CDA-fractie. In hoofdstuk 4.3 lezen deze leden dat alle slachthuizen in november 2017 voldeden aan de eisen bij het kantelen. Deze leden vragen de Minister hoe het kan dat eerst een beeld van een misstand wordt beschreven en bij verder doorlezen van het rapport blijkt dat slachterijen toch voldoende.

Onder punt 24 wordt gesproken over incorrecte verdoving van pluimvee in slachthuis. In het persbericht van de NVWA² wordt hier ook de nodige aandacht aan gegeven en in de media leidt dit tot koppen boven artikelen. Kan de Minister toelichten of het verdoven in Nederland op een correcte wijze plaatsvindt conform de Europese regelgeving, zo vragen de leden van de CDA-fractie. Hoe worden toezichthouders bij de NVWA geschoold om de Europese regelgeving met betrekking tot verdoven te interpreteren? Heeft de Minister er zicht op hoe deze regels in de omliggende landen worden geïnterpreteerd en nageleefd?

In hoofdstuk 3 constateren de leden van de CDA-fractie dat er gesproken wordt over «uit deze analyses blijkt dat het soms om grootschalige fraude gaat, bijvoorbeeld met illegaal antibioticagebruik». In hoofdstuk 4.3 wordt aangegeven dat tegen 12 bedrijven een strafrechtelijk onderzoek loopt, waarbij één van de vragen is of de aangetroffen residuen van antibiotica wijzen op oneigenlijk gebruik van antibiotica. Deze leden zijn van mening dat fraude aangepakt moet worden. Echter, wanneer is sprake van grootschalige fraude en in hoeverre kunnen deze gegevens gebruikt worden terwijl de strafzaak nog loopt? Verder vragen de leden van de CDA-fractie wat de antibioticareductiedoelstelling voor vleeskuikens is en wat de stand van zaken is om deze doelstelling te halen? Kan de Minister aangeven in hoeverre de sectorale aanpak geslaagd is en waar nog verbeteringen mogelijk zijn? Kan de Minister aangeven of de NVWA de gegevens van de Autoriteit Diergeneesmiddelen (SDa) over de reductie van antibioticagebruik heeft gebruikt bij de totstandkoming van IRA? Zo ja, waaruit blijkt dat? Zo nee, waarom niet? De leden van de CDA-fractie krijgen de indruk dat in het advies van bureau op bladzijde 16 en 17 met betrekking tot resistentie voor antibiotica het advies zich lijkt te beperken tot de Monitoring of Antimicrobial Resistance and Antibiotic usage in animals in the Netherlands (MARAN-) rapportages tot 2015. Is dit zo, zo vragen deze leden. Is de Minister het met de leden van de CDA-fractie

² <https://www.nvwa.nl/nieuws-en-media/nieuws/2018/03/28/nvwa-integrale-aanpak-nodig-om-risico%E2%80%99s-pluimveevleesketen-beter-te-beheersen>

eens dat dit zich dan beperkt tot een klein aantal bedrijven? En waarom zijn de jaren 2015, 2016 en 2017 niet meegenomen?

In hoofdstuk 3 wordt aangegeven dat NVWA-IOD zich bijzonder zorgen maakt om fraude in relatie tot eerlijkheid van voedsel en dat er actuele signalen zijn. Waar wordt precies op gedoeld? En zijn deze actuele signalen ook gedeeld met private kwaliteitssystemen? Zo nee, waarom niet?

In hoofdstuk 4.2 worden aantallen bedrijven genoemd. Het rapport maakt niet duidelijk of deze gegevens afkomstig zijn van Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), Kamer van Koophandel (KvK-) registratie, IKB Kip of anderszins. Is het mogelijk aan te geven welke bron is gebruikt, zo vragen de leden van de CDA-fractie.

In hoofdstuk 4.3 wordt aangegeven dat bij 19 procent van de vleeskuiken-bedrijven tekortkomingen plaatsvinden. In De Boerderij stond recent een artikel waarin stond dat de NVWA goochelt met cijfers in het pluimveerapport.³ Het artikel gaf verder aan dat de NVWA geen reden zag voor correctie. Maar volgens een woordvoerder van de NVWA «staat het onduidelijk in de risicoanalyse» en is sprake van «een samentrekking van twee onderzoeken». De leden van de CDA-fractie vragen de Minister inhoudelijk te reageren op het artikel en op de reactie van de NVWA in deze.

In hoofdstuk 4.3 lezen deze leden dat alle slachthuizen in november 2017 voldeden aan de eisen. De leden van de CDA-fractie vragen de Minister waarom eerst een beeld van hoge risico's en misstanden wordt beschreven en bij verder doorlezen van het rapport blijkt dat slachterijen toch voldoen.

In hoofdstuk 4.4 wordt een algemene conclusie toezichtbeeld geschetst. Kan de Minister aangeven of zij het NVWA-beeld deelt dat «er bij de ketenspelers weinig eigenstandige motivatie is»? Hoe kijkt de Minister naar de kwalificatie «weinig eigenstandige motivatie»? Hoe kan dit worden gemeten?

Vragen en opmerkingen van de leden van de GroenLinks-fractie

De leden van de fractie van GroenLinks hebben met grote zorg kennisgenomen van de integrale risicoanalyse voor de pluimveevleesketen. Zij maken zich zorgen over het op cruciale punten niet naleven van de wetgeving door bedrijven. Dit is de zoveelste keer dat misstanden in de pluimveevleesketen aan het licht komen. De leden van de GroenLinks-fractie zijn bezorgd over de risico's die deze misstanden opleveren voor de voedselveiligheid en dierenwelzijn. Deze leden zijn geschrokken van het beeld dat ten aanzien van dierenwelzijn naar voren komt uit de IRA. Het komt nog te vaak voor dat dieren onvoldoende voer en drinkwater hebben en dat dieren zweren krijgen doordat er te weinig droog strooisel in de stallen ligt. Ook worden dieren nog te vaak niet goed verdoofd in het slachthuis. Een ander punt van zorg is dat de antibioticaregels nog te vaak niet worden nageleefd.

Het is naar de mening van de leden van de fractie van GroenLinks cruciaal dat misstanden voortvarend en effectief worden aangepakt door de Minister en de NVWA. Dit vraagt onder andere om voldoende pakkans en boetes die hoog genoeg zijn om afschrikwekkend te werken. De Minister lijkt in haar brief echter een groot deel van de verantwoordelijkheid voor het beter naleven van wetgeving bij de ketenpartijen zelf neer te leggen. De leden van de fractie van GroenLinks betwijfelen of deze aanpak zal leiden tot afdoende bescherming van mens, dier en milieu. Deze leden zijn kritisch over de huidige situatie waarin de slager grotendeels zijn eigen vlees keurt. Te meer daar een deel van de niet-naleving volgens de NVWA

³ <https://www.boerderij.nl/Pluimveehouderij/Nieuws/2018/4/NVWA-goochelt-met-cijfers-in-pluimvee-rapport-269904E/>

moedwillig plaatsvindt. Is de Minister het met de leden van de GroenLinks-fractie eens dat het onafhankelijk toezicht op en handhaving in de pluimveevleesketen verscherpt en uitgebreid moet worden? Zo nee, waarom niet? Zo ja, hoe wil de Minister dat in de praktijk gaan doen? Is de Minister het met de leden van de fractie van GroenLinks eens dat het moedwillig overtreden van wet- en regelgeving niet zonder gevolgen kan blijven? Heeft de NVWA naar de mening van de Minister op dit moment voldoende capaciteit om de inzichten en zorgen die uit de IRA voortkomen, adequaat op te volgen? Zo nee, welke stappen is de Minister voornemens te nemen om het tekort aan capaciteit op te lossen? Ook stelt de NVWA dat het private kwaliteitssysteem IKB Kip nog steeds niet adequaat functioneert. Dit bleek eerder ook al tijdens de fipronilcrisis. Wat is de Minister voornemens te doen om dit systeem goed werkend te krijgen? Is de Minister het met de leden van de GroenLinks-fractie eens dat een wettelijk verplicht certificeringssysteem overwogen moet worden? Zo nee, waarom niet?

Het valt de leden van de GroenLinks-fractie op dat in de brief van de Minister niet één concrete maatregel, actie of sanctie wordt aangekondigd. De Minister kondigt slechts aan dat de Kamer in het najaar verder zal worden geïnformeerd. Is de Minister het met de leden van de GroenLinks-fractie eens dat deze ogenschijnlijke vrijblijvendheid geen prikkel is voor de sector om daadwerkelijk verbeteringen door te voeren? Zo nee, waarom niet?

Vragen en opmerkingen van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben de brief inzake de integrale risicoanalyse pluimveevleesketen van de NVWA met belangstelling gelezen. Daarbij hebben deze leden nog een aantal opmerkingen en vragen gezien die de zeer zorgwekkende bevindingen die de NVWA laat optekenen in haar risicoanalyse.

De leden van de SP-fractie zijn in algemene zin van mening dat Nederland wereldwijd de absolute koploper dient te zijn op het vlak van dierenwelzijn, zeker gezien de omvang en de intensiteit van de Nederlandse (pluim)vee-industrie. Dat er vele honderden miljoenen pluimveedieren in Nederland worden gefokt en geslacht staat wat de leden van de SP-fractie geenszins in verhouding tot de aanwezige consumptiebehoefte. De industriële en geïntensiveerde pluimveevleesketen is daarvan helaas een treurig voorbeeld waarbij dieren worden behandeld primair als product en verdienmodel. Een dierwaardig bestaan lijkt daarbij een ondergeschoven belang in de ogen van deze leden.

De leden van de SP-fractie vragen hoe het kabinet aankijkt tegen het uitblijven van een privaat kwaliteitssysteem ter versterking van de onderlinge controle, zoals opgemerkt door de inspecteur-generaal van de NVWA.

De leden van de SP-fractie zijn verheugd te lezen dat de NVWA zich gaat richten op nieuwe technieken zoals actieve openbaarmaking en camera-toezicht bij slachterijen. Echter vrezen deze leden dat de capaciteit van de NVWA dusdanig gering is dat dit elders in de vleessector weer gaat leiden tot verminderde inspectie met alle risico's voor het dierenwelzijn en de voedselveiligheid van dien. Deze leden juichen innovatie in de opsporing toe, maar benadrukken dat controles ook blijvend op het erf moeten worden uitgevoerd. Voor sommige bedrijven geldt immers dat zij zich onvoldoende bewust zijn van de eisen waaraan zij moeten voldoen en daarbij is niet per definitie sprake van kwade wil of achteloosheid. Voorlichting op het erf door inspecteurs kan daar in de visie van de leden van de SP-fractie bij helpen.

De leden van de SP-fractie zijn benieuwd of het kabinet de visie van de NVWA deelt ten aanzien van het beperkte zelfreinigende vermogen van de keten inzake frauduleus gedrag. Zo ja, hoe gaat het kabinet hiermee om? Heeft het kabinet voldoende vertrouwen in de sector om misstanden als overbezetting, verkeerde lichtregimes en vangletsel terug te dringen? Acht de Minister het nog langer wenselijk om de verantwoordelijkheid primair bij de sector te leggen? Hoe kijkt de Minister aan tegen het feit dat bij één op de vijf vleeskuikenbedrijven ernstige en/of herhaalde tekortkomingen op het gebied van dierenwelzijn zijn geconstateerd terwijl slechts 33 procent van de bedrijven de identificatie- registratie (I&R-)verplichtingen afdoende naleeft?

Is het kabinet bereid om naast het opleggen van boetes ook te kijken naar een houderijverbod voor ondernemers en particuliere eigenaren die zich herhaaldelijk schuldig hebben gemaakt aan overtredingen? Zo ja, wanneer kan de Kamer een dergelijk voorstel tegemoet zien? Deelt de Minister de mening van de leden van de SP-fractie dat het onbestaanbaar is dat er anno 2018 nog dieren met te weinig water, zwemwater, voedsel en strooisel worden gehouden en dat zaken als overgewicht en skeletproblematiek definitief verbannen dienen te worden uit de Nederlandse pluimveevleesketen? Heeft het kabinet kennisgenomen van de oproep van de Consumentenbond tot een steviger stelsel van sancties en het verhogen van de pakkans?⁴ Zo ja, is de Minister bereid om dit stelsel nader aan te scherpen?

De leden van de SP-fractie hopen dat het kabinet de waarschuwing van de NVWA over ondernemers die nadrukkelijk de grenzen van de wet opzoeken zeer serieus neemt en blijven pleiten voor uitbreiding van de capaciteit van de NVWA om hier tegen op te kunnen treden.

Voorts zijn de leden van de SP-fractie benieuwd wat het kabinet wil ondernemen om te zorgen dat ook buiten de vleeskuikensector verplichte registraties beschikbaar komen over voetzollaesies van pluimvee. Met verbazing constateren deze leden dat er grote verschillen bestaan in cijfers over sterfte en letsel tussen slachterijen en soort en herkomst van de dieren. De leden van de SP-fractie vragen het kabinet of zij bereid is om zich ervoor in te spannen om de meest diervriendelijke kantelmethode voor Nederlandse slachterijen als bindende norm op te leggen. Het vrijwel ontbreken van informatie over risico's van voedselveiligheid en dierenwelzijn voor andere pluimveedieren dan kippen dient wat leden van de fractie van de SP betreft met spoed te worden opgepakt. Deze leden vragen het kabinet of zij hiertoe bereid is. Zo ja, wanneer mag de Kamer hierover voorstellen verwachten?

De leden van de SP-fractie steunen het pleidooi van de NVWA om ook meer aandacht te besteden aan de rol van nauwe samenwerkingspartners, slachterijen en leveranciers. Hetzelfde geldt voor wat betreft het advies aangaande de geringe mogelijkheden die er zijn om registraties, vergunningen en erkenningen te weigeren als overheid of de juridische mazen die ondernemers benutten door tot wel duizend inschrijvingen bij de Kamer van Koophandel te verrichten om van invoerregelingen te kunnen profiteren.

De leden van de SP-fractie onderschrijven de waarneming van de NVWA inzake de fraudegevoeligheid van het productiesysteem als gevolg van onder meer de sterke intensivering en de lage winstmarges. De leden van de SP-fractie zijn benieuwd of dit voor het kabinet aanleiding kan zijn om in te grijpen in de omvang van de pluimveeketen, zoals de Minister bijvoorbeeld ook voornemens is ten aanzien van de varkensstapel. Tot slot stellen de leden van de SP-fractie zich op het standpunt dat voor inkrimping van de pluimveestapel tevens gekeken dient te worden naar de risico's die eendenhouderijen met zich meebrengen als potentiële bron

⁴ Consumentenbond, 29 maart 2018 <https://www.consumentenbond.nl/nieuws/2018/pluimveevleesketen-moet-orde-op-zaken-stellen>

voor de uitbraak van vogelpest. Mede gezien het relatief geringe aantal eendenbedrijven vragen deze leden het kabinet om een volledige stop op deze sector serieus in overweging te nemen. Ingrijpen in deze sector kan in de ogen van de leden van de SP-fractie vele onnodige dierruimingen elders in de pluimveesector voorkomen en maakt de markt tevens minder gevoelig voor ingrijpende voedselcrisisen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de Partij voor de Dieren-fractie

De leden van de Partij voor de Dieren-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de integrale risicoanalyse voor de pluimveevleesketen en de (korte) reactie van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en de Minister voor Medische Zorg daarop. De integrale risicoanalyse doet enkele stevige, maar helaas geen nieuwe, constatering over de misstanden in de pluimveevleesketen. De leden van de PvdD-fractie hebben hierbij een aantal kritische vragen en opmerkingen.

De NVWA-IOD heeft moeten vaststellen dat fraude in de pluimveevleesketen een meervoudig karakter heeft: meerdere schakels in de keten zijn betrokken, de fraude kent verschillende verschijningsvormen en heeft betrekking op zowel dierenwelzijn, antibioticagebruik als voedselinformatie. De analyse signaleert nadrukkelijk een aantal risico's rondom dierenwelzijn op primaire bedrijven en bij transport, het (niet-toegestane) gebruik van antibiotica en microbiologische risico's van ziekteverwekkers in meerdere schakels van de productieketen. Deze risico's ontstaan door een «breed spectrum» van regelovertrekend gedrag, variërend van onvoldoende naleving van wet- en regelgeving tot het gericht illegaal c.q. frauduleus handelen. De analyse maakt inzichtelijk, zo schrijft de NVWA, dat ondernemers in meerdere ketenschakels de risicobeheersing op meerdere aspecten rondom voedselveiligheid en dierenwelzijn niet eigenstandig borgen, «maar alleen naleven onder actief en continu toezicht». Wat vinden de ministers van deze conclusie van de NVWA? Herinneren zij zich dat ook de Onderzoeksraad voor Veiligheid (OVV) deze conclusie in 2014 al trok?⁵

De NVWA merkt op dat er «bij de ketenspelers weinig eigenstandige motivatie is om de wet- en regelgeving op het gebied van voedselveiligheid, dierenwelzijn en diergezondheid goed na te leven». Wat is het oordeel van de ministers over het gebrek aan motivatie in de pluimveevleesketen om zich aan de wet te houden?

In hun reactie schrijven de verantwoordelijke ministers dat ketenpartijen elkaar moeten aanspreken op onregelmatigheden en dat «van alle partijen in deze keten – zoals pluimveehouders, slachterijen, handelaren, transporteurs, vangploegen, dierenartsen en de supermarkten – wordt verwacht dat zij hun individuele en gezamenlijke verantwoordelijkheid nemen». Dat mag zo zijn, een oplossing voor de problemen is het niet. De OVV kwam in 2014 in het rapport «Risico's in de vleesketen» al tot dezelfde aanbeveling. Vier jaar later is er kennelijk niets veranderd. Ook bij de fipronilcrisis werd duidelijk dat bedrijven elkaar helemaal niet aanspreken en dat risicovol gedrag niet gemeld wordt bij elkaar en bij de NVWA. Hoe reflecteert het kabinet hierop? En kan zij expliciet duidelijk maken waarop het vertrouwen gebaseerd is dat een oproep om elkaar aan te spreken effect zal hebben? Aan de hand waarvan gaat het kabinet meten of hier vooruitgang wordt geboekt, en kan zij de doelen die zij stelt delen met de Kamer? Zo nee, waarom niet?

Kan het kabinet onderbouwen waarom zij ervoor kiest gesprekken met de sector aan te gaan over het gebrek aan motivatie om zich aan de wet te houden, in plaats van adequate bestraffing in te zetten? Mogen burgers

⁵ Onderzoeksraad voor Veiligheid (2014): Risico's in de vleesketen.

ook op zo'n coulante opstelling van de overheid rekenen als zij zich consequent niet aan de regels houden of wordt hier onderscheid gemaakt naar ondernemers in de veehouderij en andere mensen in Nederland die zich aan de wet moeten houden? Is het realistisch om te vooronderstellen dat een paar gesprekken met de sector genoeg zouden zijn om hier verandering in te brengen? Erkent de Minister dat het vreemd is dat een deel van de pluimveesector de motivatie ontbeert om zich aan de regels te houden? Zou het er mee te maken kunnen hebben dat niet-nalevers wel erg vaak wegkomen met het overtreden van de regels? De OVV concludeerde immers in 2014 al dat de frequentie van de inspecties te laag is om het nalevingsniveau te verhogen.

Kan de Minister al meer vertellen over de afspraken die op korte termijn met de sector worden gemaakt? Tot op welke hoogte zijn deze afspraken te handhaven of af te dwingen? Kan de Minister toezeggen dat deze afspraken door de NVWA zullen worden opgesteld en aan de sector worden opgelegd en niet andersom? Zo ja, hoe kan de Kamer dat controleren? Zo nee, waarom niet?

Kan de Minister een overzicht verschaffen van het aantal uitgedeelde boetes in de pluimveesector, inclusief de hoogte van de boete en de ernst van het vergrijp sinds de invoering van de bestuurlijke boetes? Is de Minister tevreden met dit sanctiebeleid? Onderschrijft de Minister de stelling van de NVWA dat «gerichte externe druk door handhaving van de NVWA de naleving bevordert», zoals eveneens in 2014 al werd geconstateerd door de OVV? Het tijdelijk opvoeren van de inspectiedruk omtrent vangmethoden bleek immers (ook tijdelijk) erg succesvol. Zo nee, waarom niet? Zo ja, is de Minister bereid om de adviezen van de NVWA en de OVV op te volgen en de externe druk zo ver mogelijk op te voeren als het gaat om aantastingen van het dierenwelzijn in de Nederlandse veehouderij? Zo nee, waarom niet?

De conclusies in de integrale risicoanalyse liegen er niet om. Tegelijkertijd krijgt de NVWA het in de media zwaar te verduren.^{6 7} Wat vindt het kabinet van de uitlatingen van de sectororganisaties over de NVWA en dit rapport?

Voetzoollaesies zijn pijnlijke zweren, meestal veroorzaakt door slecht strooisel. De NVWA stelt in haar rapport dat de bestaande normen omtrent voetzoollaesies onvoldoende zijn: «Het bureau constateert dat de thans gehanteerde gemiddelde jaarscore per stal voor voetzoollaesies te veel ruimte laat voor ernstige dierenwelzijnsrisico's op het niveau van het individuele dier en het koppel. Bovendien biedt de huidige Nederlandse norm voor voetzoollaesies naar de mening van het bureau onvoldoende bescherming voor het welzijn van vleeskuikens en pleit daarom voor het op nationaal niveau strengere eisen stellen aan het beperken van voetzoollaesies bij vleeskuikens.»

Met enige verbazing lazen de leden van de Partij voor de Dieren-fractie vervolgens dat de Minister in haar brief waardering uitspreekt voor de dalende trend van het aantal voetzoollaesies zónder te benoemen dat de NVWA concludeert dat de huidige normen onvoldoende bescherming bieden voor het dierenwelzijn. Met andere woorden: er moeten strengere regels worden gesteld, wil je de dieren in de pluimveehouderij daadwerkelijk een beetje beschermen. Neemt het kabinet dit advies over? Zo nee, waarom niet? Zo ja, welke stappen gaat de Minister zetten om de normen omtrent voetzoollaesies te herijken, zoals de NVWA dat verlangt? Per wanneer is de Minister van plan om deze door de NVWA gewenste strengere norm opgesteld te hebben? Kan de Minister toezeggen dat een

⁶ <http://www.boerderij.nl/Pluimveehouderij/Nieuws/2018/3/Pluimned-NVWA-rapport-doet-geen-recht-aan-sector-266077E/>

⁷ <http://www.boerderij.nl/Pluimveehouderij/Blogs/2018/4/NVWA-inspecteur-generaal-Rob-van-Lint-let-op-je-pet-266553E/>

breed spectrum aan dierenwelzijnsorganisaties en dierenartsen (inclusief de Caring Vets) nadrukkelijk betrokken zullen zijn bij het bepalen van deze nieuwe norm? Zo nee, waarom niet?

De Minister spreekt eveneens haar waardering uit voor de dalende cijfers van het gebruik van antibiotica. De NVWA wees in haar rapport echter ook op het door hen geconstateerde fraudebeeld van illegaal antibioticagebruik. Waarom gaat de Minister in haar brief hier maar zo kort op in? Hoeveel glans blijft er nog over van de daling van het antibioticagebruik, wanneer de omvang van deze fraude volledig duidelijk is? Wat gaat de regering concreet doen om deze fraudedruk weg te nemen? In hoeverre is hier extra NVWA-capaciteit voor nodig? Zo ja, om hoeveel fte gaat het dan? En hoe gaat de Minister voorkomen dat de eventuele extra inzet van NVWA-personeel niet ten koste gaat van overige handhaving op dierenwelzijn?

De NVWA vraagt nadrukkelijk aandacht voor «welzijnsrisico's bij opfokbedrijven voor ouderdieren (onvoldoende water en voer, zitstokken), bij vleeskuikenbedrijven (tekort aan licht, onvoldoende droog en rul strooisel, overbezetting, niet melden voetzollaesiescores aan Rijksdienst voor Ondernemend Nederland) en op slachterijen (vangletsel en bedwelming).» De fok van kippen op hoge productiviteit brengt bovendien zoals bekend ernstige dierenwelzijnsaantastingen met zich mee, zoals de veel te snelle groei die de plofkop wordt opgedrongen. Is de Minister bereid om, zoals de NVWA adviseert, opdracht te geven om het onderscheid tussen snelgroeiende en langzaamgroeiende rassen bij te gaan houden bij de inspecties?

Is de Minister er van op de hoogte dat kuikens van nature tot wel tien weken in de buurt van hun moeder blijven, onder andere om enkele cruciale vaardigheden aan te leren? Dat dit in schril contrast staat met de slachtleeftijd van kuikens, die na circa 40 dagen naar het slachthuis moeten, behoeft geen verdere toelichting. Erkent de Minister dat het onnatuurlijk is om, zoals dat in de gangbare veehouderij gebruikelijk is, kuikens direct na geboorte weg te halen bij hun moeder?

Erkent de Minister dat gebrekkige drinkwatervoorziening een negatieve invloed heeft op de sterfte onder kuikens? Kan de Minister van de afgelopen tien jaar preciseren hoeveel kuikens er jaarlijks sterven door een gebrekkige drinkwatervoorziening? Is de Minister bereid om meer werk te maken van het voorzien van voldoende drinkwater voor eendagskuikens? Zo nee, waarom niet? Welke doelstellingen hanteert de Minister daarbij? En met welk tijdsplan gaat ze deze doelstelling te lijf?

De NVWA schrijft dat er jaarlijks circa tien miljoen kippen vroegtijdig om het leven komen in de stal. Dat is een onvoorstelbaar aantal dieren, dat alleen al vanwege de manier waarop ze zijn gefokt en moeten leven, niet eens levend de stal uitkomt. Kan de Minister bevestigen dat dieren in de pluimveehouderij geen individuele zorg krijgen, en dat een ziek of stervend dier in stallen met zeer veel dieren doorgaans niet zomaar wordt opgemerkt en dus ook geen behandeling krijgt? Kan de Minister uiteenzetten welke oorzaken ten grondslag liggen aan de massale vroegtijdige sterfte? En kan zij uiteenzetten hoe er met zieke en stervende dieren wordt omgegaan? Hoeveel dieren belanden al stervende maar nog in levende toestand in een afvalcontainer? Worden er dieren vroegtijdig uit hun lijden verlost? Zo ja, om hoeveel dieren gaat het dan jaarlijks en op welke wijze worden zij dan gedood? Op basis van welke inspectiegegevens kan de Minister dit bevestigen?

In de brief gaat het kabinet helemaal niet in op de enorme stille sterfte in de Nederlandse pluimveestallen. Vindt het kabinet het acceptabel dat 10 miljoen dieren per jaar dood gaan in hun stal? Zo nee, welk aantal vroegtijdig gestorven dieren in de pluimveesector acht de Minister wel

acceptabel en kan zij toelichten waarom? Wat is de doelstelling van de Minister op het gebied van het terugdringen van vroegtijdige sterfte in de Nederlandse pluimveehouderij? Welk tijdspad hanteert zij daarbij?

Kippen zijn intelligente en alerte dieren. Ze houden er van om rond te scharrelen, op te fladderen, een stofbad te nemen, rust te kunnen nemen en nestgedrag te kunnen vertonen. Kippen leven van oorsprong in bosrijke gebieden waar zij de beschutting vinden die hen zich veilig doet voelen. Erkent de Minister dat die mogelijkheden tot beschutting in de gangbare veehouderij in geen velden of wegen te bekennen zijn? Is de Minister er mee bekend dat kippen behoefte hebben aan hoge zitstokken, zodat ze hoog van de grond kunnen slapen? Hoe reflecteert de Minister op de omstandigheden waaronder kippen moeten leven, gelet op de ambitie om de vijf vrijheden van Brambell te garanderen, waaronder de mogelijkheid tot het kunnen vertonen van natuurlijk gedrag? Welke veranderingen in huisvesting ziet zij voor zich om die vrijheid dichterbij te brengen?

In semi-natuurlijke omstandigheden leven kippen in groepen van vier tot dertig dieren. Is de Minister er mee bekend dat kippen in staat worden geacht om tot wel ruim 100 individuele dieren te kunnen herkennen? De groeps grootte in niet-kooisystemen gaat dit aantal ver te boven, zodat het voor de dieren niet goed mogelijk meer is om een stabiele pikorde te realiseren.

Erkent de Minister dat de groeps grootte, moederloze opfok, gebrekkig management van licht, voedsel, drinkwater en stalklimaat sterk bijdragen aan het veren pikken? Erkent de Minister dat de wijze van huisvesting in de gangbare pluimveehouderij het vertonen van natuurlijk gedrag (scharrelen, fladderen, stofbaden, rusten en nestgedrag) sterk beperkt? Welke maatregelen heeft de sector op dit moment in voorbereiding om overbezetting structureel terug te dringen? En hoe gaat zij de illegale overbezetting waarover de NVWA schrijft aanpakken?

Ook op (weg naar) het slachthuis wordt het welzijn van de dieren ernstig aangetast. Met grof geweld worden de dieren aan hun kwetsbare pootjes opgetild en in kratten gepropt. Botbreuken zijn aan de orde van de dag en de stress die de dieren hierbij beleven valt niet te negeren. Wat vindt de Minister van deze gangbare vangmethode? Erkent de Minister dat de gangbare vangmethode van kippen rechtstreeks indruist tegen de wettelijk verankerde intrinsieke waarde van het dier?

De NVWA schrijft dat het tijdelijk intensiveren van de handhaving, zoals tijdens de «actieweken vangletseltelling» in juni 2017, ook een sterke verbetering van de naleving kan bewerkstelligen. Tegelijkertijd schrijft de NVWA ook dat controles ná deze actieweken lieten zien dat het probleem van vangletsel nog steeds een hardnekkig onderdeel is van de gangbare praktijk. Een vervolgmeting is noodzakelijk en het aantal inspecties zou nog te beperkt zijn om een actueel nalevingsniveau te kunnen bepalen. Kan de Minister inmiddels al meer vertellen over deze vervolgmeting? Wanneer zal deze plaatsvinden? En is de Minister bereid om de Kamer te informeren over de resultaten zodra deze meting heeft plaatsgevonden? Is de Minister bereid om het kennelijke succes van de «actieweken vangletseltelling» te benutten door de NVWA aan te sporen om met enige regelmaat dergelijke actieweken te organiseren, liefst ook bij andere hardnekkige aantastingen van het dierenwelzijn?

Naast de ouderwetse vangmethode bestaan er inmiddels ook meer diervriendelijke alternatieven, zoals de Zweedse vangmethode waar Eyes on Animals inmiddels succesvol van heeft aangetoond dat het vangen van kippen ook in relatieve rust kan plaatsvinden.⁸ Is de Minister bereid om deze meer diervriendelijke vangmethode nog nadrukkelijker onder de

⁸ <https://www.eyesonanimals.com/nl/diervriendelijkere-vangmethode-voor-rondeelkippen/>

aandacht te brengen van de sector? Zo nee, waarom niet? Is de Minister bereid om in gesprek te gaan met inspectieorganisatie Eyes on Animals, die ervaring heeft met deze methode, om de kansen en mogelijkheden van de Zweedse vangmethode te bespreken? Zo nee, waarom niet? Zo ja, op welke termijn zou een dergelijk gesprek wat de Minister betreft kunnen plaatsvinden? Is de Minister bereid om hierbij een doelstelling te formuleren voor het diervriendelijker vangen van pluimvee? Zo nee, waarom niet?

Erkent de Minister dat het borgen van de intrinsieke waarde van het dier in een stal van tienduizenden dieren alleen al bij het vangen van kippen, maar ook gelet op het gebrek aan individuele zorg, niet is vol te houden?

Enmaal op transport krijgen de dieren, al dan niet opgezaald met botbreuken of andere blessures opgelopen tijdens de chaos van het vangen, vaak te maken met hittestress. Ook dit is niet nieuw, maar veranderingen op dit vlak laten evengoed op zich wachten. Se Vereniging van de Nederlandse Pluimveeverwerkende Industrie (NEPLUVI) weigerde zichzelf te conformeren aan een hitteprotocol dat uitging van een grens van 35°C. Op een dag met een dergelijke temperatuur is het voor mens en dier verstandig om verkoeling op te zoeken en genoeg te drinken. Zo ook voor de kip, ware het niet een rit naar het slachthuis voor hen ook op bloedhete dagen nog altijd realiteit kan zijn.

Tijdens het algemeen overleg over dierenwelzijn op 7 februari 2018 vertelde de Minister dat NEPLUVI met scenario's zou komen op basis waarvan concrete afspraken mogelijk zouden zijn.⁹ Kan de Minister inmiddels meer vertellen over de door NEPLUVI beloofde scenario's? Deelt de Minister de mening dat, met de zomer in aankomst, het van urgentie zou getuigen om nog voor de zomer tot afspraken te komen over transport op hete dagen? Is zij bereid dat ook te doen? Zo nee, waarom niet?

Als de kip niet al is omgekomen tijdens de eerdere fases in haar miserabele leven, wacht uiteindelijk het slachthuis. In 2016 werden er in Nederland 624.476.200 kippen geslacht. Dat zijn 1188 kippen geslachte kippen per minuut. Vermenigvuldigt de Minister dat eventueel zelf met het aantal minuten leestijd van deze tekst. Ook bij aankomst in het slachthuis loopt de kip weer het risico om botbreuken op te lopen door de grove behandeling die hen ten deel valt dankzij de haast van het slachthuis om met een zo hoog mogelijke bandsnelheid te werken. Bovendien is het levend aanhangen van kippen, ondanks de aangenomen motie van het lid Thieme, nog steeds de praktijk.¹⁰

In het verleden werden al meermaals pogingen ondernomen om het dierenwelzijn in slachthuizen beter in acht te nemen, in herinnering houdend dat diervriendelijke slacht niet bestaat. De leden van de Partij voor de Dieren-fractie wijzen er op dat de normen in slachthuizen echter nog steeds een hoogst dubieuze reputatie genieten en ook de NVWA zelf stelt dat de naleving van dierenwelzijnsregels op pluimveeslachterijen beter moet. Meer specifiek noemt de NVWA de waterbadbedwelming en het te ruw kantelen van containers met onbedwelmdde dieren, die daarbij over elkaar heen vallen. Dat is niet nieuw, want ook in de tweede naleefmonitor pluimveeslachthuizen (2017) werden deze conclusies al getrokken.^{11 12}

⁹ Kamerstuk 28 286, nr. 968

¹⁰ Kamerstuk 28 286, nr. 688

¹¹ <https://www.nvwa.nl/nieuws-en-media/nieuws/2017/10/05/meer-aandacht-voor-dierenwelzijn-nodig-bij-pluimveeslachthuizen>

¹² <https://www.nvwa.nl/onderwerpen/pluimvee/documenten/dier/pluimvee/naleefmonitor/slachthuizen/tabellenboek-naleefmonitor-grote-pluimveeslachterijen-april-2015-tot-juli-2017>

Steunt de Minister de NVWA wanneer zij het nodig acht om slachthuizen te sluiten indien regels omtrent dierenwelzijn worden geschonden, zoals in 2017 nog nodig bleek toen een slachthuis zich schuldig maakte aan grove fouten op het gebied van het verdoven van de dieren voor de slacht?¹³ Kan de Minister meer vertellen over de status van het betreffende slachthuis anno 2018?

In het kader van het plan van aanpak vogelgriep zijn de leden van de Partij voor de Dieren-fractie benieuwd naar meer details over de workshops die momenteel worden gehouden.¹⁴ Kan de Minister een overzicht verschaffen van alle workshops (thema's, docerende deskundige van dienst, opvolging)?

De Minister schrijft dat de consument een rol heeft als het gaat om dierenwelzijn en voedselveiligheid, met name als het gaat om de bereidheid om een eerlijke prijs te betalen. Het verbaast de leden van de Partij voor de Dieren-fractie dat het kabinet dit in haar korte brief als een belangrijke oplossing aanwijst, terwijl ze een paar regels eerder zelf nog wijst op de grote exportsector die de pluimveehouderij in Nederland is. Met andere woorden: verreweg het grootste deel van in Nederland geproduceerde pluimveeproducten gaat over de grens, en het ligt buiten de mogelijkheden van de Minister om invloed uit te oefenen op de bereidheid van buitenlandse consumenten om meer te betalen voor dierenwelzijn in Nederland. Dus wat wil het kabinet precies bereiken met de vingerwijzing naar de consument? Wat gaat dat opleveren voor het welzijn van de honderden miljoenen dieren in de Nederlandse pluimveehouderij? Kan het kabinet dat preciseren? Zo nee, kan het kabinet dan erkennen dat de invloed van Nederlandse consumenten bij lange na niet de belangrijkste factor is voor het welzijn van dieren in de Nederlandse veehouderij?

Erkent de Minister dat het voor boeren op lange termijn niet is vol te houden om in het buitenland te blijven concurreren op lage prijzen? Zo nee, waarom niet? Erkent de Minister dat het enorme schaalniveau van de sector en de focus op export een rem zet op het verbeteren van het dierenwelzijn in de Nederlandse veehouderij én op het ontvangen van een eerlijke prijs voor de boer? Zo nee, waarom niet?

II. Antwoord / Reactie van de Minister

---

¹³ <https://nos.nl/artikel/2168295-slachthuis-voor-pluimvee-gesloten-na-overtredingen.html>

¹⁴ <https://www.nieuweoogst.nu/nieuws/2018/04/12/sector-maakt-plan-van-aanpak-vogelgriep>